

Zienswijze Natuurdoelen 2025

Stichting SAMENLEVING, LANDBOUW en NATUUR

Datum: 30 mei 2025

Betreft: Zienswijze inzake ontwerp-Natuurdoelen 2025 (internetconsultatie)

1. Inleiding

Stichting SAMENLEVING, LANDBOUW en NATUUR (SLN) onderschrijft het belang van natuurbescherming in Nederland. Met name het behoud van herkenbare, karakteristieke Nederlandse landschappen wordt breed gewaardeerd door de samenleving. Minder bekendheid is er echter met zeldzame flora- en faunasoorten, waardoor het publiek zich onvoldoende herkent in de soms ambitieuze natuurdoelen die gericht zijn op het behouden of zelfs terugbrengen van verdwenen soorten.

De stikstofproblematiek blijkt aanzienlijk complexer dan eerder door de politiek werd verondersteld. Dit was onder ecologen en andere deskundigen al jaren bekend. De besluitvorming over de Stikstof- en Natuurherstelwet is tot stand gekomen met een uiterst krappe meerderheid. Sindsdien is het begrip “stikstofmoeras”, geïntroduceerd door journalist Arnoud Jaspers, illustratief geworden voor de situatie. Beleidsvorming lijkt zich sindsdien vooral te richten op stikstofreductie, waarbij feitelijke gegevens over soorten, habitatcondities (Staat van Instandhouding, SVI) en biodiversiteit vaak onderbelicht blijven.

2. Draagvlak en menselijke maat

Het moment waarop de natuurdoelen worden aangescherpt is ongunstig, gezien de huidige onzekerheid op juridisch, wetenschappelijk én sociaaleconomisch gebied. Vooral de uitbreiding van de externe werking van natuurdoelen buiten Natura 2000-gebieden stuit op breed maatschappelijk verzet.

De internetconsultatie over de Veegwet 2023 liet zien dat meer dan 100 zienswijzen wezen op knelpunten en alternatieven. Toch werd hier door het toenmalige ministerie van LNV weinig mee gedaan; in het algemene antwoord werd slechts verwezen naar “het belang van natuur”. Sociale, economische en mentale gevolgen voor omwonenden werden genegeerd. Een vergelijkbare

benadering bij de nieuwe natuurdoelen zal in meerdere regio's leiden tot onrust en afnemend vertrouwen. Participatie en draagvlak ontbreken, wat beleidsmatige haalbaarheid ernstig ondermijnt.

3. Proportionaliteit en bestuurlijke afweging

De natuurdoelen zijn onvoldoende ingebed in een bredere ruimtelijke afweging. De Ecologische Autoriteit (EA) gaf tijdens een bijeenkomst voor de Provinciale Staten van Overijssel (19 juni 2024) aan dat het de taak is van het bestuur – provinciaal en nationaal – om ecologische doelstellingen af te stemmen met andere maatschappelijke functies zoals woningbouw, landbouw, recreatie, defensie en industrie. De indruk bestaat dat deze afstemming ontbreekt. De invloed van de voorgestelde natuurdoelen op andere beleidsterreinen is niet geanalyseerd, waardoor het onmogelijk is om deze doelen als juridisch bindend of verplichtend te beschouwen. Ook is de referentie naar het jaar 1950 als uitgangspunt niet onderbouwd. De Europese Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR, 1992) gaat uit van de situatie bij aanwijzing van Natura 2000-gebieden (ca. 2004). Het hanteren van een niet-gefundeerd ijkpunt maakt toetsing, verificatie of trendanalyse moeilijk, zo niet onmogelijk.

4. Grenzen aan maakbaarheid van natuur

De voorgestelde natuurdoelen overschatten de mate waarin menselijk handelen ecosystemen kan sturen. Hoewel natuurbeheer veel kan betekenen, zijn er ecologisch bepalende factoren die slechts beperkt beïnvloedbaar zijn, zoals regionale hydrologie, bodemgesteldheid, atmosferische processen, buitenlandse emissies en klimaatverandering.

Drie gebiedsvoorbeelden en twee richtlijnsoorten illustreren dit:

Droge heide op pleistocene zandgronden (Veluwe, Achterhoek): Droge heide is grotendeels een cultuurhistorisch landschap, ontstaan door eeuwenlang plaggen, begrazing en extensief gebruik. Zonder actief beheer leidt natuurlijke successie tot grasland of bos. De lage zuurgraad van deze zandgronden ($\text{pH} < 4$) maakt herstel traag en beperkt de natuurlijke soortenrijkdom. Beleidsdoelen richten zich vaak op het in stand houden van een soortenarme, open heide, wat zonder blijvend ingrijpen ecologisch niet duurzaam is. Stikstof speelt een rol in vergrassing, maar de bodemkenmerken zijn minstens zo bepalend.

Duingebied Coepelduynen (Noordwijk): De Coepelduynen vormen een dynamisch duinsysteem waarin natuurlijke successie leidt tot struweel- en duinbosvorming. De vegetatiekwaliteit is overwegend stabiel, en de abiotische omstandigheden zijn grotendeels gunstig. Toch streven natuurdoelen naar behoud van open, vroege duinvegetaties. Stikstofdepositie speelt hier slechts een

beperkte rol; het beleid vereist echter kunstmatig beheer om vroege stadia te behouden, wat kostbaar is en ecologische processen onderbreekt.

Veenweidegebied Rottige Meenthe en Brandemeer: De natuurkwaliteit van dit gebied is afhankelijk van hoge waterpeilen, maar die staan onder druk door landbouw, bodemdaling en afwatering. Monitoring is beperkt en deels verouderd. Toch worden ambitieuze doelen nagestreefd zonder actuele gegevens of structurele ingrepen in het watersysteem. Stikstof is hier niet de primaire drukfactor; hydrologie en ruimtelijke inrichting zijn dat wel.

Het korhoen en de kemphaan: Ooit waren dit karakteristieke soorten van de Nederlandse heide- en weidegebieden, zijn inmiddels vrijwel verdwenen uit ons land. Een belangrijke factor daarin is de aanhoudende klimaatverandering. Nederland lag voor beide soorten aan de zuidgrens van hun natuurlijke verspreidingsgebied, en de verslechterende klimatologische omstandigheden maken duurzame vestiging steeds minder waarschijnlijk – zelfs bij optimaal beheer.

Conclusie:

Deze casussen maken duidelijk dat natuurdoelen regelmatig niet aansluiten bij de ecologische realiteit, natuurlijke bodemontwikkelingen en historische gebruiksdynamiek. Dit ondermijnt niet alleen de uitvoerbaarheid van het beleid, maar ook het draagvlak onder terreinbeheerders, omwonenden en belanghebbende ondernemers in de regio. Een effectiever natuurbeleid vraagt om realistische doelen die rekening houden met natuurlijke grenzen, klimaatontwikkeling en beheerkosten. Maar ook de fysieke begrenzing van de aangewezen Natura2000-gebieden moet worden meegewogen bij de formulering van de nieuwe natuurdoelen.

5. Internationale context en benchmark

In een dichtbevolkt en intensief gebruikt land als Nederland zijn niet alle biodiversiteitsambities realistisch. Daarom is het wenselijk om Nederlandse natuurdoelen te vergelijken met die van onze buurlanden. Een Europese benchmark van natuurdoelen helpt bestuurders bij het stellen van prioriteiten en vergroot de beleidsmatige consistentie. Dit speelt vooral in grensprovincies en de provincies waar de grote rivieren door stromen. Harmonisatie van waterkwaliteitsnormen en grensoverschrijdende milieu-invloeden zou hierbij ook meegenomen moeten worden.

6. Financiële implicaties van Natura 2000-beleid

Het huidige beleid leidt tot aanzienlijke kosten in beheersmaatregelen, herinrichting van Natura2000-gebieden, aanpassing van omliggende hydrologische systemen etc.. Maar ook de directe en indirecte (2e orde) gevolgen voor het bedrijfsleven moeten in besluitvorming worden meegewogen, met name in de landbouw en gerelateerde industrie, zijn enorm. Bedrijven verliezen

perspectief, verlaten Nederland of stoppen hun activiteiten. De impact op regionale economie en werkgelegenheid lijkt een witte vlek in het Nederlandse Natura2000-beleid terwijl de VHR hier duidelijk naar verwijst. Hierdoor krimpt de economische basis waarmee ook het natuurbeheer wordt gefinancierd. Zonder realistische economische afweging verdwijnt niet alleen het draagvlak, maar uiteindelijk ook de financiering van het natuurbeleid zelf.

7. Internationale vergelijking en rechtsstatelijke inconsistentie

Een opvallend voorbeeld van rechtsstatelijke inconsistentie is de vergelijking tussen Nederland en andere EU-landen, bijvoorbeeld Duitsland.

Waar in Nederland bij Natura 2000-gebieden in het model een grenswaarde van 0,005 mol/ha/jaar wordt gehanteerd voor stikstofdepositie, accepteert men in Noordwest-Duitsland een veel ruimere drempelwaarde van 7,14 mol/ha/jaar. Dit terwijl de stikstofdepositie in die regio structureel bijna een factor 2 hoger ligt dan in Nederland (1160 mol/ha in Noordwest-Duitsland tegenover 670 mol/ha in Nederland).

Toch kent Duitsland een aanzienlijk minder rigide beleid, met meer ruimte voor ecologische beoordeling en bestuurlijke afweging. Deze discrepantie onderstreept dat het Nederlandse beleid onevenredig streng is en in internationale context uit de pas loopt. Bovendien lijkt het Nederlandse beleid niet effectiever te zijn dan in andere EU-landen gezien de positie van Nederland op de EU-biodiversiteitsladder, maar wel veel duurder en meer maatschappelijk ontwrichtend.

8. Naar een beter alternatief: monitoringgestuurd natuurbeleid

In plaats van te blijven sturen op abstracte stikstofmodellen (zoals AERIUS) en kritische depositiewaarden voor stikstof (KDW's), pleit Stichting SLN voor een fundamentele beleidsverschuiving: Van modelsturing naar ecosysteembewaking op basis van feitelijke natuurmonitoring.

Monitoring van ecologische indicatoren — zoals vegetatiekwaliteit, bodem/water/lucht analyses, typische soorten en functies — biedt een beter hanteerbare en juridisch meer houdbare basis voor gebiedsgericht natuurbeleid. Daarmee wordt aangesloten op de werkelijkheid in het veld, ontstaat ruimte voor adaptief regionaal beheer, en worden kosten en maatschappelijke schade beperkt.

Voordelen van een monitoringsgestuurd natuurbeleid:

- Ecologisch realistischer: beleid gebaseerd op gemeten natuurkwaliteit.
- Juridisch robuuster: toetsing (van impact van investeringen/projecten) op feitelijke achteruitgang in plaats van modeluitkomsten.
- Sociaal aanvaardbaarder: draagvlak voor maatregelen waar daadwerkelijk en meetbare verbetering nodig is.

- Kosteneffectiever: doelgerichte inzet van middelen waar herstel nodig is.
- Technisch uitvoerbaar: inzet van bestaande technieken en expertise zoals vegetatiekartering, eDNA, sensoren, bioakoestiek en drones.
- Europese lijn: sluit aan bij de Vogel- en Habitatrichtlijn (art. 17) en voorbeelden uit andere EU-landen.

SLN wijst erop dat deze aanpak juridisch mogelijk is binnen de bestaande Europese en Nederlandse wettelijke kaders. Alleen enkele ministeriële regelingen moeten worden aangepast om natuurmonitoring als gelijkwaardige toetsingsgrondslag te erkennen. Dit opent de weg naar een wetenschappelijk verantwoorde, maatschappelijk gedragen en sociaal-economisch toekomstbestendige koers in het Nederlandse natuurbeleid. SLN is er van overtuigd dat uiteindelijk de Nederlandse Natuur hiervan het meest van profiteert.

9. Conclusie

Stichting SAMENLEVING, LANDBOUW en NATUUR onderschrijft het belang van natuurbescherming en het behoud van karakteristieke Nederlandse landschappen. Tegelijkertijd merken wij dat de huidige natuurdoelen niet altijd goed aansluiten bij de ecologische realiteit, natuurlijke processen en historische gebruiksdynamiek in de regio. Dit kan de uitvoerbaarheid van het beleid en het draagvlak onder betrokkenen onder druk zetten.

Wij zien kansen om het natuurbeleid effectiever en maatschappelijk breder gedragen te maken door natuurdoelen meer realistisch te formuleren, rekening te houden met natuurlijke grenzen en klimaatontwikkelingen, en door een integrale afweging met andere maatschappelijke belangen mogelijk te maken. Daarnaast pleiten wij voor een beleidsverschuiving naar een monitoringsgestuurd natuurbeleid, gebaseerd op feitelijke natuurkwaliteit en adaptief beheer in afstemming met omwonenden. Dit biedt een robuustere, kosteneffectievere en juridisch houdbare basis, die beter aansluit bij de ecologische praktijk, maatschappelijke behoeftes en de Europese beleidskaders.

Wij nodigen bestuurders, beleidsmakers en betrokken partijen uit om deze overwegingen mee te nemen in de verdere uitwerking en aanpassing van de natuurdoelen, zodat deze bijdragen aan een meer toekomstbestendig en gedragen natuurbeleid in Nederland.

Namens Stichting SAMENLEVINGLANDBOUWNATUUR,

ir. Allard Andela

Secretaris

info@samenlevinglandbouwnatuur.nl

 www.samenlevinglandbouwnatuur.nl

 info@samenlevinglandbouwnatuur.nl

 Samenlevinglandbouwnatuur

Stichting Samenleving, Landbouw en Natuur (SLN) zet zich in voor een constructieve maatschappelijke dialoog over de toekomst van de landbouw, met natuur- en landschapsbeheer als een belangrijke activiteit met bijzondere aandacht voor de Natura2000 gebieden. Dit om een degelijke en duurzame besluitvorming ten aanzien van voedselproductie, natuur, milieu en landschap te bevorderen.

Postbus 69

7400 AB Deventer

IBAN NL02 BUNQ2084379776